



УДК 338.439.5:330.34 (447)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-2\(2\)-303-313](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-2(2)-303-313)

**Квасній Любов Григорівна** кандидат економічних наук, доцент, Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 82200, вул. В. Івасюка, 21, Трускавець, Львівська область, <https://orcid.org/0000-0001-5248-544X>

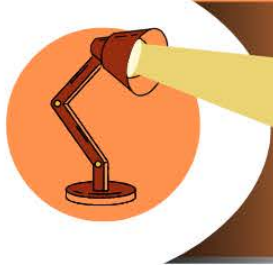
**Кондра Ольга Романівна** кандидат економічних наук, доцент, Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 82200, Львівська область, м. Трускавець, вул. В. Івасюка, 21, <https://orcid.org/0000-0002-7872-0704>

## РОЗВИТОК ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Анотація.** Продовольчий ринок є динамічним середовищем, що постійно змінюється через вплив різних факторів, таких як зміни в споживчих уподобаннях, кліматичні умови, технологічні інновації, політичні регулювання, глобалізація та інші чинники. Ця постійна зміна вимагає від учасників ринку, таких як виробники, дистриб'ютори, роздрібні торговці та споживачі, постійного адаптування до нових умов і стратегій для успішної конкуренції. Усе це відкриває нові можливості для інновацій та розвитку нових продуктів і послуг. В статті зазначається, що зміни на продовольчому ринку не лише стимулюють розвиток новаторських методів виробництва, але й призводять до підвищення стандартів якості та прозорості у виробництві продуктів. Крім того, акцентовано увагу на тому, що ці зміни сприяють розвитку суспільно відповідальних практик у сфері продовольчої промисловості. Авторами обґрунтовано вплив інновацій на підвищення продуктивності, якості та безпеки продуктів на продовольчому ринку, а також зменшення впливу на довкілля та витрат виробництва. Виокремлено загальні тенденції, які характерні для розвитку експорту та імпорту аграрної продукції протягом 2000-2023 років

У статті обґрунтовано основні виклики та перспективи, що стоять перед розвитком продовольчого ринку. Доведено, що сучасні тенденції на продовольчому ринку приводять до стимулювання інновацій, підвищення стандартів якості та прозорості у виробництві, а також сприяють розвитку суспільно відповідальних практик, що в кінцевому підсумку призводить до покращення якості продуктів та задоволення потреб споживачів. Розвиток концепції сталого виробництва та споживання стає все більш актуальним.





Розглянуто тенденції розвитку міжнародного ринку функціональних продуктів. Використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів CO<sub>2</sub>, а також підтримка місцевих сільськогосподарських систем сприяють сталому розвитку.

Акцентовано увагу на ролі цифрових технологій та інтернет речей. Авторами наголошено, що впровадження цифрових технологій та систем "Інтернету речей" у сільському господарстві може значно підвищити ефективність виробництва, розподілу та споживання продуктів харчування.

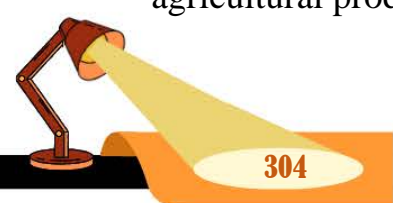
**Ключові слова:** продовольчий ринок, інноваційні технології, стандарти якості сільськогосподарської продукції, стале виробництво, сталий розвиток.

**Kvasnii Lyubov Hryhorivna** candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Precarpathian Institute named of Mykhailo Hrushevsky of Interregional Academy of Personnel Management, 82200, V. Ivasyuka Street, 21, Truskavets, Lviv Region, <https://orcid.org/0000-0001-5248-544X>

**Condra Olha Romanivna** candidate of economic sciences, associate professor, Prykarpattia Institute named after Mykhailo Hrushevsky of Interregional Academy of Personnel Management, 82200, Lviv region, Truskavets, str. V. Ivasyuk, 21, <https://orcid.org/0000-0002-7872-0704>

## **DEVELOPMENT OF THE FOOD MARKET: CHALLENGES AND PROSPECTS**

**Abstract.** The food market is a dynamic environment that is constantly changing due to the influence of various factors, such as changes in consumer preferences, climatic conditions, technological innovations, political regulations, globalization and other factors. This constant change requires market participants such as manufacturers, distributors, retailers and consumers to constantly adapt to new conditions and strategies to compete successfully. All this opens up new opportunities for innovation and development of new products and services. The article notes that changes in the food market not only stimulate the development of innovative production methods, but also lead to higher standards of quality and transparency in the production of products. In addition, attention is focused on the fact that these changes contribute to the development of socially responsible practices in the field of the food industry. The authors substantiated the impact of innovations on increasing the productivity, quality and safety of products on the food market, as well as reducing the impact on the environment and production costs. The general trends that are characteristic of the development of export and import of agricultural products during 2000-2023 are highlighted





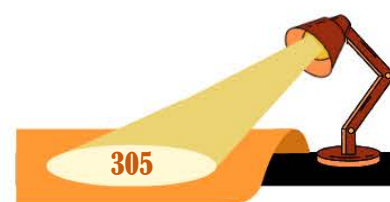
The article substantiates the main challenges and prospects facing the development of the food market. It has been proven that modern trends in the food market lead to stimulating innovation, increasing quality standards and transparency in production, and also contribute to the development of socially responsible practices, which ultimately leads to improved product quality and satisfaction of consumer needs. The development of the concept of sustainable production and consumption is becoming more and more relevant. The trends in the development of the international market of functional products are considered. Using renewable energy sources, reducing CO<sub>2</sub> emissions, and supporting local agricultural systems contribute to sustainable development.

Attention is focused on the role of digital technologies and the Internet of Things. The authors emphasize that the implementation of digital technologies and "Internet of Things" systems in agriculture can significantly increase the efficiency of food production, distribution and consumption.

**Keywords:** food market, innovative technologies, quality standards of agricultural products, sustainable production, sustainable development.

**Постановка проблеми.** Продовольчий ринок є динамічним середовищем, яке постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, таких як зміни в споживчих смаках, технологічний прогрес, кліматичні умови та глобальні тенденції. Ці зміни стимулюють розвиток інноваційних методів виробництва, підвищення стандартів якості та прозорості у виробництві, а також сприяють розвитку суспільно відповідальних практик. Впливовість продовольчого ринку на економіку та суспільство неможливо однозначно оцінити. Світове населення постійно зростає, із цим зростає й попит на їжу. Однак, зростає також свідомість людей щодо якості, етичності та сталого виробництва їжі. Це ставить перед продовольчим ринком нові виклики та вимагає пошуку інноваційних рішень.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Питання дослідження продовольчого ринку перебуває в центрі уваги наукових досліджень не лише українських, а й багатьох зарубіжних вчених. Науковці Пахуча Е., Сєвідова І., Волосова Т., Черненко О. досліджували тенденції розвитку міжнародного ринку функціональних продуктів. Бородіна О., Крупін В. у своїх дослідженнях значну увагу приділяли можливості використання аграрного потенціалу України при сучасному аграрному устрою. Науковці Ventivoglio D., Rotordam M., Giacomo S., Chiaraluce G., Finco A. Досліджували питання розуміння вибору споживання інноваційних продуктів на продовольчому ринку. Пандемія в останні роки спричинила нові виклики продовольчому ринку як на місцевому, так і на світовому рівнях. Тому питання розвитку продовольчого ринку, виклики та перспективи на майбутнє потребують подальшого дослідження та обґрунтування.





**Мета написання статті** – дослідити стан продовольчого ринку, виклики та перспективи майбутнього розвитку.

**Виклад основного матеріалу.** Сучасне суспільство стикається з безпрецедентним зростанням світового населення, що безперервно стимулює попит на продукти харчування. Науковці наголошують, що «за прогнозами світової Продовольчої і сільськогосподарської організації (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO), до 2050 р. при збереженні нинішньої динаміки і темпів зростання населення планети збільшиться до 9,7 млрд осіб. Внаслідок цього глобальний попит на різні види аграрної продукції і продовольчих товарів стабільно зростатиме»[1]. Проте, на фоні цього відбувається помітна трансформація у свідомості споживачів щодо якості, етичності та сталого виробництва їжі. Відзначається зростаюче бажання знати, звідки походить продукт, як він був вирощений чи вироблений, і які наслідки це має для здоров'я людини, тварин та навколишнього середовища.

Споживачі стають більш вимогливими до якості продуктів, віддаючи перевагу органічним, натуральним і місцевим варіантам. Вони відмовляються від штучних добавок, пестицидів і ГМО на користь безпечних та екологічно чистих альтернатив. Популярність фермерських ринків та агроекологічних спільнот свідчить про цей рух у споживацьких звичках.

Крім того, сучасні споживачі все більше звертають увагу на етичні аспекти виробництва їжі, такі як умови утримання тварин, стандарти праці та відповідальне використання природних ресурсів. Дефіцит екологічно стійких практик та сумнівні умови праці у сільському господарстві стають об'єктом глибокої уваги.

Споживачі стають все більше усвідомленими щодо впливу своїх покупок на навколишнє середовище. Вони шукають продукти з найменшим вуглецевим слідом, безпечні для здоров'я та з високими стандартами виробництва.

Споживачі вимагають більшої прозорості та відповідальності від виробників. Це включає уникнення дитячої праці, забезпечення справедливої оплати праці та дотримання високих стандартів безпеки праці.

Споживачі активно займаються впровадженням принципів відходів "нульового відходу" в своєму повсякденному житті. Вони уникають одноразових товарів, вибираючи альтернативи з мінімальним пакуванням та використанням власних контейнерів.

Платформи для обміну або переробки вживаних товарів, такі як одяг, електроніка або меблі, стають все популярнішими. Це допомагає зменшити відходи та продовжувати життєвий цикл товарів.

Споживачі віддають перевагу продуктам та послугам, які сприяють їхньому фізичному та психічному здоров'ю. Це може включати органічні продукти, спорт, медитацію та інші форми саморозвитку.





Люди віддають перевагу якості над кількістю, відмовляючись від надмірних речей та споживання взагалі.

Споживачі більше цінують продукти, вирощені або виготовлені в їхній місцевості та відповідні сезонні вимоги. Це сприяє зменшенню вуглецевого сліду та підтримці місцевої економіки.

Доцільно виокремити загальні тенденції, які характерні для розвитку експорту та імпорту аграрної продукції протягом 2000-2023 років:

- Зростання світової торгівлі: Загалом, у цьому періоді спостерігалось збільшення обсягів міжнародної торгівлі, що сприяло і зростанню експорту й імпорту аграрної продукції.

- Зміни в структурі та композиції торгівлі: Можливе, що в цей період змінювалася структура експорту та імпорту аграрних товарів залежно від розвитку аграрного сектору в різних країнах, змін споживчих вподобань, а також політики торгівлі.

- Вплив світових подій та кризових ситуацій: Економічні кризи, природні катастрофи, війни або політичні конфлікти можуть суттєво вплинути на динаміку експорту й імпорту аграрної продукції, змінюючи обсяги та напрямки торгівлі.

- Технологічний прогрес: Розвиток технологій у сільському господарстві може позитивно вплинути на ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції, що в свою чергу може збільшити обсяги експорту.

- Торговельні угоди та обмеження: Підписання торговельних угод або введення торговельних обмежень (тарифів, квот тощо) можуть вплинути на обсяги та напрямки торгівлі аграрною продукцією.

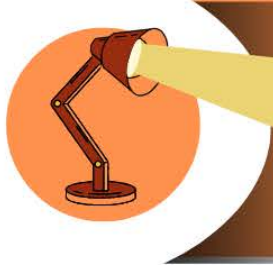
Аналіз наукових джерел дає змогу виокремити наступні тенденції розвитку продовольчого ринку:

- зростання попиту на екологічно чисті товари та послуги;
- зростання вимог до етичного виробництва;
- популяризація концепції "zero waste";
- розвиток ринку вторинної переробки та обміну товарів;
- збільшення уваги до здорового способу життя та благополуччя;
- популяризація мінімалізму та споживчого мінімалізму;
- розвиток ринку "локального" та сезонного споживання.

Ці тенденції ставлять перед виробниками продуктів харчування виклик адаптуватися до нових реалій ринку, сприяючи розвитку інноваційних методів виробництва, підвищенню стандартів якості та прозорості у виробництві, а також сприяючи розвитку суспільно відповідальних практик. В цілому, ці тенденції відображають розвиток споживацької свідомості, що спрямований на покращення якості життя та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Продовольчий ринок є динамічним середовищем, яке постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, таких як зміни в споживчих смаках,





технологічний прогрес, кліматичні умови та глобальні тенденції. Науковці зауважують, що населення отримує максимальну вигоду від функціональних продуктів через проблеми зі здоров'ям, пов'язані з віком [2]. Збільшення наявного доходу та попиту на якісні та корисні продукти харчування призводить до зростання споживання функціональних продуктів, що в свою чергу стимулює ринок. Отже, значення функціонального або здорового харчування зростає.

Функціональне харчування сприяє нормальному росту, розвитку та збереженню здоров'я людини. Воно об'єднує основні напрями - дієту і здоров'я. Зв'язок між харчуванням і захворюваннями широко визнаний як основа профілактики.[3] У розвинених країнах все більшою популярністю користується фортифікація продуктів - додавання до звичайних продуктів такої кількості вітамінів та мікронутрієнтів, яка б не лише покращувала якість харчування, але й уникнула ризиків передозування. Продукти, які крім прямої корисної дії також мають функцію нівелювання та зменшення дефіциту мікроелементів, називаються функціональними продуктами харчування[4].

Функціональні продукти - це продукти, які приносять користь для здоров'я, що виходить за межі харчової цінності людини.

Ці зміни стимулюють розвиток інноваційних методів виробництва, підвищення стандартів якості та прозорості у виробництві, а також сприяють розвитку суспільно відповідальних практик.

Зміни на продовольчому ринку, такі як зростання попиту на органічні продукти, зниження доступності певних ресурсів (наприклад, води або землі), або підвищення екологічних стандартів, стимулюють компанії до впровадження нових інноваційних методів виробництва [5]. Це можуть бути використання нових технологій вирощування, таких як гідропоніка або вертикальне землеробство, розробка нових видів обробки продуктів, що дозволяють зберігати їх довше, або впровадження автоматизованих систем управління виробництвом.

На продовольчому ринку постійно відбуваються інновації, спрямовані на поліпшення процесів виробництва, збереження продуктів, підвищення якості і безпеки харчових товарів [5]. Інноваційні методи виробництва на продовольчому ринку включають:

- Технології вирощування харчових культур: Використання гідропоніки, аеропоніки, вертикального вирощування та інших передових методів дозволяє збільшити врожайність, зменшити використання води та пестицидів, а також оптимізувати простір.

- Біотехнології виробництва: Застосування генетично модифікованих організмів (ГМО) для поліпшення врожаїв, стійкості до шкідників та хвороб, а також для підвищення харчової цінності продуктів.





- Інноваційні методи обробки та консервації: Використання плазми, високих тиску, ультразвуку та інших передових технологій для збереження свіжості та безпеки продуктів без використання консервантів чи теплової обробки.

- Інтелектуальні системи управління виробництвом: Використання сенсорів, Internet of Things (IoT) та аналітики даних для оптимізації виробничих процесів, управління якістю та витратами, а також для прогнозування попиту.

- 3D друкування харчових продуктів: Розвиток технології 3D друкування дозволяє створювати продукти з різних інгредієнтів, а також створювати унікальні форми та текстури.

- Еко-ініціативи та утилізація відходів: Розробка методів переробки та утилізації відходів для зменшення негативного впливу виробництва на довкілля та зниження втрат продуктів.

- Використання штучного інтелекту та машинного навчання: Аналіз даних для прогнозування попиту, оптимізації постачання, виявлення шахрайства та підвищення ефективності виробництва та логістики.

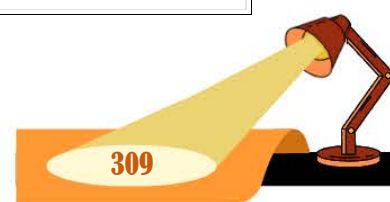
Ці інновації сприяють підвищенню продуктивності, якості та безпеки продуктів на продовольчому ринку, а також зменшенню впливу на довкілля та витрат виробництва.

Зростання споживчого попиту на продукти високої якості примушує виробників посилювати свої стандарти якості. Це може включати впровадження систем контролю якості на кожному етапі виробництва, вдосконалення умов зберігання та транспортування продуктів, а також посилення вимог до безпеки харчових продуктів.

Таблиця 1

Вплив споживчого попиту на поведінку виробників

Збільшення споживчого попиту на продукти високої якості	Виробники посилюють свої стандарти якості
Споживачі віддають перевагу якісним продуктам, що призводить до зростання попиту на такі товари	Виробники реагують на підвищений попит, оновлюючи свої технології та процеси виробництва
Конкуренція між виробниками за споживче вподобання спонукає їх покращувати якість своїх товарів	Виробники прагнуть диференціювати свої продукти, вдосконалюючи їх якість та додаткові функції
Підвищений попит стимулює виробників інвестувати у дослідження та розробки для поліпшення якості продуктів	Виробники вдосконалюють контроль якості на кожному етапі виробництва, з метою забезпечення високих стандартів
Споживачі готові платити більше за якісний продукт, що стимулює виробників зростати у якості	Виробники встановлюють строгі стандарти та процедури для виробництва, щоб задовольнити очікування споживачів та зберегти конкурентну перевагу





Практика показує, що споживачі все більше цікавляться, звідки походять їх продукти та як вони виробляються. Такий підвищений інтерес спонукає виробників до збільшення прозорості у виробництві, наприклад, шляхом впровадження систем відстеження продуктів, які дозволяють споживачам перевіряти походження продуктів, умови їх вирощування або виробництва.

Таблиця 2

Взаємозв'язок вимог споживачів та прозорості виробництва

Походження продукту	Процес виробництва
Вирощування на фермах	Органічне вирощування без хімічних добрив та пестицидів. Фермерські ринки та прямі поставки до магазинів.
Промислове виробництво	Виробництво на заводах та фабриках з використанням сучасних технологій. Впровадження систем контролю якості та екологічно чистого виробництва.
Спеціалізоване виробництво	Виробництво ручної роботи або малими сімейними підприємствами. Використання традиційних методів та натуральних матеріалів.
Місцеве виробництво	Виробництво у межах місцевої спільноти або регіону. Прямий доступ до виробника через фермерські ринки, кооперативи або місцеві магазини.
Домашнє виробництво	Виробництво власноруч в домашніх умовах. Використання сировини з власного саду або городу,

На міжнародному рівні ринок функціонального харчування сконцентрований у трьох основних регіонах: США та Японії, які є провідними ринками, а також у Європі. У цих трьох областях відбувається понад 90% продажів функціональних харчових продуктів. Зокрема, в Європі відзначається значний ріст продажів функціональних продуктів харчування. Найбільш важливими країнами на європейському ринку функціонального харчування є Німеччина, Франція, Велика Британія та Нідерланди [6].

Зростання усвідомленості споживачів щодо екологічних, соціальних та етичних аспектів виробництва продуктів також стимулює виробників до розвитку суспільно відповідальних практик. Це може включати впровадження програм з управління відходами, зменшення використання шкідливих для навколишнього середовища речовин, а також підтримку справедливої оплати праці та інші соціальні ініціативи.







Таблиця 3

Розвиток суспільно відповідальних практик

Особливості розвитку суспільно відповідальних практик	Приклади
Управління відходами	Впровадження системи сортування відходів на виробництві, використання вторинної сировини, рециклінг упаковки
Зменшення використання шкідливих речовин	Заміна шкідливих хімічних речовин на безпечніші альтернативи, використання екологічно чистих матеріалів
Підтримка справедливої оплати праці	Встановлення мінімальної оплати праці, впровадження бонусних програм, підтримка соціальних пакетів для працівників
Соціальні ініціативи	Забезпечення рівних можливостей для всіх працівників, сприяння розвитку місцевих громад, підтримка освітніх та культурних ініціатив

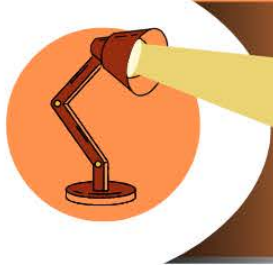
Отже, тенденції на продовольчому ринку приводять до стимулювання інновацій, підвищення стандартів якості та прозорості у виробництві, а також сприяють розвитку суспільно відповідальних практик, що в кінцевому підсумку призводить до покращення якості продуктів та задоволення потреб споживачів.

Практика показує, що за останні десятиліття попит на продукти харчування постійно зростає, в основному через зростання населення та зміни у харчових звичках. Це створює тиск на виробництво більшої кількості продуктів та потребує удосконалення агротехнік та технологій вирощування та виробництва їжі.

З іншого боку, зміни клімату стають серйозним викликом для сільськогосподарського сектора. Екстремальні погодні умови, зокрема посухи та повені, можуть значно впливати на врожаї та виробництво продуктів харчування.

Сталість у виробництві та споживанні є ключовими елементами для забезпечення безпеки продовольства. Відновлення та підтримка родючості ґрунтів, розвиток стійких сортів рослин, а також пошук методів зменшення втрати продукції є важливими завданнями.

Глобалізація сприяє зростанню міжнародної торгівлі продуктами харчування. Однак, вона також вносить складність у вирішення питань щодо стандартів якості, безпеки та етики виробництва продуктів харчування.



Таблиця 4

Загальні виклики та перспективи розвитку продовольчого ринку

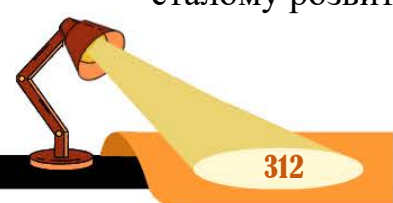
Виклики	Перспективи розвитку
1. Збільшення попиту на органічні та екологічно чисті продукти через зростання усвідомленості споживачів важливості збереження здоров'я та екологічні питання.	1. Розвиток технологій та методів вирощування органічної продукції для забезпечення попиту.
2. Зміни кліматичних умов та екстремальні погодні явища, що можуть впливати на врожайність та якість продуктів.	2. Впровадження сучасних агротехнологій та генетично модифікованих організмів (ГМО) для стійкості до змін клімату.
3. Поглиблення проблеми продовольчої безпеки через нерівномірний доступ до продуктів харчування в різних регіонах.	3. Розвиток інфраструктури для підвищення доступності та розподілу продуктів харчування, включаючи впровадження технологій зберігання та транспортування.
4. Зростання конкуренції та тиску на ціни через міжнародну торгівлю та глобалізацію ринків.	4. Розвиток маркетингових стратегій та брендування для диференціації продукції та створення додаткової вартості.
5. Поглиблення проблеми втрати продуктів під час виробництва, транспортування та зберігання.	5. Впровадження новітніх технологій для зменшення втрат та відходів виробництва, включаючи утилізацію та переробку продуктів.

**Висновок:** Розвиток продовольчого ринку стоїть перед багатьма викликами, але також відкриває безліч перспектив. Пандемія створила можливості для багатьох приватних учасників з'явитися на продовольчих ринках, щоб задовольнити завищений попит на функціональні продукти харчування. Інновації в технологіях виробництва, зберігання та транспортування, підтримка сталого виробництва та споживання, а також розвиток місцевих сільськогосподарських систем - ось ключові фактори, які можуть забезпечити сталість та процвітання продовольчого ринку в майбутньому. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, нанотехнології та біотехнології, може значно поліпшити продуктивність та стійкість у виробництві продуктів харчування.

Наукові дослідження доводять, що розвиток концепції сталого виробництва та споживання стає все більш актуальним. Використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів CO<sub>2</sub>, а також підтримка місцевих сільськогосподарських систем сприяють сталому розвитку.

Впровадження цифрових технологій та систем "Інтернету речей" у сільському господарстві може значно підвищити ефективність виробництва, розподілу та споживання продуктів харчування.

Підтримка місцевих сільськогосподарських систем та розвиток місцевих ринків сприяє зменшенню залежності від міжнародної торгівлі та сприяє сталому розвитку спільнот.





**Література:**

1. Statistics on merchandise trade. World Trade Organization. URL: <https://bit.ly/2T94K67>
2. Пахуча Е.В., Севідова І.О. Тенденції розвитку міжнародного ринку функціональних продуктів. *Бізнес-навігатор*. Випуск 1 (68) 2022. С. 83-89
3. Henry C.J. (2010) Functional foods. *European Journal of Clinical Nutrition*. № 64. P. 657–659.
4. Волосова Т., Черненко О. Актуальність формування і розвитку ринку функціональних продуктів харчування в категорії солодоців. *B2B Marketing: XIV Міжнародна науково-практична конференція*. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. С. 14–15.
5. Borodina O., Krupin V. Is it Possible to Utilise the Agricultural Potential of Ukraine under the Current Agrarian System? *EuroChoices*. 2018. Vol. 17 (1). P. 46–51.
6. Bentivoglio D., Rotordam M., Giacomo S., Chiaraluca G., Finco A. (2021) Understanding consumption choices of innovative products: an outlook on the Italian functional food market. *AIMS Agriculture and Food*. Vol. 6. Is. 3. P. 817–837

**References:**

1. Statistics on merchandise trade. World Trade Organization. Retrieved from <https://bit.ly/2T94K67> [in Ukrainian]
2. Pakhucha E.V., Sievidova I.O. (2022). Tendentsii rozvytku mizhnarodnoho rynku funktsionalnykh produktiv [Trends in the development of the international market of functional products]. *Biznes-navihator*. Is. 1. 68, 83-89 [in Ukrainian]
3. Henry C.J. (2010) Functional foods. *European Journal of Clinical Nutrition*, no. 64, 657–659.
4. Volosova T., Chernenko O. (2020). Aktualnistj formuvannja i rozvytku rynku funkcionalnykh produktiv kharchuvannja v kateghoriji solodoshhiv [The relevance of the formation and development of the functional food market in the category of sweets]. *Proceedings of the B2B Marketing: XIV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferencija (Ukraine, Kyiv, 2020)*, Kyiv: KPI them. Igor Sikorsky, 14–15
5. Borodina, O., and Krupin, V. Is it Possible to Utilise the Agricultural Potential of Ukraine under the Current Agrarian System?(2018). *EuroChoices*, vol. 17.1, 46-51.
6. Bentivoglio D., Rotordam M., Giacomo S., Chiaraluca G., Finco A. (2021) Understanding consumption choices of innovative products: an outlook on the Italian functional food market. *AIMS Agriculture and Food*, vol. 6, is. 3, 817–837.

